Panait Istrati
Pagini Autobiografice
Primii pasi spre lupta
III
„CĂPITAN" MAVROMATI

Un zid chinezesc, nevăzut decât de ochii mei îngroziţi, se înălţa în uşa crâşmei lui Kir Leonida şi mă despărţi de lume, de îndată ce încinsei şorţul stăpânului.

Puşcăriei i se spune puşcărie; omul închis într-însa ştie că i s-a răpit libertatea. Ce trebuie să ştie copilul dat la stăpân? Că e pus acolo ca să slujească? Nu. El trebuie să ştie, el va afla-o singur, că în afară de-o muncă pe care legile n-o îngăduiesc nici oamenilor maturi, dreptul sfânt de a pleca după terminarea muncii, de a ieşi în stradă, de a se confunda cu întunericul nopţii şi cu propriile-i gânduri, -acest drept îi e suprimat lui, copilului; visătorul setos de libertate; lui, debutantul în viaţă!...

Mă uitam la muncitorii cari se întorceau seara acasă, cu pâinea la subsuoară, rupţi de oboseală, înecaţi în praf ori înotând în noroi, -şi-mi ziceam:

— Şi eu mă scol ca el, la şase dimineaţa, şi trudesc, nu până seara, ci până în miez de noapte: n-am şi eu dreptul să mă duc acasă, ca ei, la patul meu, la mama mea?

Nu! -Eu, noi, băieţii de prăvălie, trebuiam să facem două zile de muncă neîntreruptă într-o singură zi! Iar când era întreruptă, timp de două ceasuri, la trei după-prânz şi la zece seara, nu o dreaptă şi bine meritată odihnă ne aştepta, ci groaznica şi neînvinsa moţăială cu cortegiul ei de torturi inchizitoriale.

Destinat să-mi fac ucenicia crâşmărească la spălatul vaselor, mai trebuia, între timp, „să învăţ hruba", nemărginitul labirint al celor două sute de butoaie cu vinuri şi rachiuri.

Pierdute în inima pământului; să învăţ pe dinafară zecile de calităţi ale băuturilor şi să le recunosc, mai târziu, după culoare şi miros. Ah, n-am să uit niciodată lipsa de omenie a

tejghetarului, care mă îmbrâncea pe tot lungul celor optzeci de trepte ale scărilor, umede şi rupte, ale pivniţei şi hrubei, pe cari le scoboram cu frica în sân de a nu-mi frânge gâtul la fiecare pas! Şi de câte ori voi vedea un băiat de prăvălie, am să-mi aduc aminte de câinescul procedeu al tejghetarului fără inimă, care credea că mă „învaţă" când, într-un întuneric beznă, şi alergând printre vase, de-abia murmura între dinţi:
— Numerele unu, două, cinci, paisprezece, douăzeci: vinuri noi! Numerele... (cutare, cutare): vinuri de un an, de doi, de cinci, de zece, de douăzeci de ani! Butoaiele astea au „presiune"; fac să sară caneaua! Vinul de-aici are iz! Ăstălalt are „floare"! Să bagi de seamă, că dracu te-a luat! -Acum, culorile: astea-s vinuri albe; astea, negre; ghiurghiuliu; vin-pelin; vin tămâios. La cramă acelaşi lucru, aceeaşi rea-voinţă:
— Ţuică, drojdie, secară, tescovină, şliboviţă, rom, cognac, piper-mint, ananas, mastică simplă, mastică de Hio. -De aci să scoţi numai când ţi-oi spune eu! Când îţi „fac cu ochiu" să nu scoţi! -Astea-s rachiuri vechi! Astelalte, noi! Să nu te puie naiba să le amesteci ori să te înşeli! şi când te trimet în beci, ori la cramă, să-mi vii „într-o pârţâitură de cal"! Dacă-ţi vine să te „pişi" în toiul trebei, „strânge robinetu"!
Dar teroarea asta a ucenicului crâşmar, -(voi povesti într-o zi şi pe aceea a uceniculuimeşteşugar), -chinul acesta, plătit cu sute de palme, mai poate avea o umbră de îndreptăţire în ochii unei lumi nedrepte: „aşa e până-nveţi o meserie", spune lumea asta.
Ce justificare, însă, pot avea suferinţele produse din pofta de a batjocori şi turmenta un copil care cade din picioare de somn şi osteneală?
În plină muncă, în lupta cu teancurile de farfurii, oale, cuţite, linguri şi furculiţe, aduse cu duiumul şi respingător de slinoase, oboseala şi somnul îmi erau învinse de urletul asurzitor al prăvăliei în fierbere şi de iuţeala cu care eram nevoit să alerg şi să lucrez, dacă nu voiam să fiu „cârpit" de bucătar, de tejghetar, ori de zevzecul de „barba" Zaneto, tatăl stăpânului, un nebun care era gata în orice clipă să-ţi arunce o farfurie în cap. Dar de îndată ce zarva se ostoia, fie după-

prânz, fie seara, veneau orele cele mai cumplite, venea nemilostivul supliciu al aţipeiei de-a-n picioarelea, când mii de ace îţi furnică prin vine şi când trupul e gata să se prăbuşească la pământ. Îngăduit le era, atunci, bucătarului şi stăpânilor să se trântească pe canapeaua din odaia prăvăliei, să se lungească pe un pat sau să se aşeze pe un scaun. Nouă nu ne era îngăduit! Noi eram de fier, de piatră!

„Smirna", în picioare, aveam ochii ţintă la tejghetar, -în picioare şi el, dindărătul tejghelei, urechile ciulite şi atenţia încordată către cei doi-trei beţivani sau palavragii fără cămin şi fără milă, gata să dăm buzna la cel mai uşor ciocănit. şi amarnic de copilaşul care începea să închidă pleoapele-i grele de somn! Bobârnacul, odiosul bobârnac oriental, pe care nu l-am întâlnit la nici un popor apusean, venea să plesnească brutal nasul celui ce moţăia. şi nu era o glumă. „Ţoapa", -după cum îl porecliseră pe tejghetar cei doi băieţi mai vechi ca mine, -ne trimetea o ciocnitură de deget atât de violentă, încât, de multe ori, sângele ne ţâşnea imediat din nas. Adesea, profitând de o mână încremenită pe un colţ de masă de care ne sprijineam capul şovăitor, -căci picioarele nu ne mai ţineau, -nemernicul ne punea aşa-numita „poştă", adică ne agăţa între degete o fâşie de gazetă şi-i dădea foc de la distanţă. Sau ne presăra după ceafă faimosul „praf de scărpinat", care făcea să ne sângerăm pielea cu unghiile tot restul serii, ba chiar şi noaptea prin somn.

De toate aceste barbarii, el râdea, lichelele cârciumii râdeau, patronul nu ştia nimic, sau închidea ochii. Dacă vreunul dintre noi bombănea, ori plângea, atunci venea rândul înjurăturilor grosolane, al palmelor şi al corvezilor inutile, ca măturatul hrubei, ori „dereticatul" prin pivniţă şi prin şoproane.

Acestea erau Răsplata muncii. Ne istoveam copilăria ca să slujim o puzderie de cheflii mâncăcioşi şi băutori; dam în brânci din zori şi până după miezul nopţii; ne culcam în palme şi ne trezeam dimineaţa în palme; existau duminici şi sărbători cu lume gătită care se plimba pe-afară, care cânta, râdea, benchetuia în prăvălie, cu flaşnete şi cu lăutari; exista un pământ cu soare, cu râuri, cu păduri şi cu voioşie, -noi nu

existam pentru nimeni; nimic nu exista pentru noi. Noi eram ceva asemănător paharului cu care se bea, ori furculiţei cu care se mănâncă: cine ia seama la aceste obiecte? cine se întreabă ce au devenit după ce te-ai servit de ele? Care ochi are vreme să se uite la un băiat de prăvălie?

Şi totuşi, exista un ochi care lua seama la noi.

* **

După întâia săptămână de plâns şi de buimăceală, băgai de seamă câ un om intra în prăvălie odată cu deschiderea şi nu mai pleca decât la închidere. şi în tot lungul acestui timp amarnic de optsprezece ceasuri, sta înţepenit pe un scaun, într-un colţ ferit dinspre tejgheaua bucătăriei, se mai scula, când nu încurca pe nimeni, mai aduna un pahar, mai ştergea o masă, mai aţâţa jarul grătarului, mai dădea cu mătura pe ici pe colo, dar pe toate le făcea cu încetineală, aşa în treacăt, şi repede fugea la scaunul lui când îl apuca o tuse înecăcioasă, de care se vedea că suferă cumplit.

Era un om aproape bătrân. Înfăţişarea-i răpciugoasă, jigărită şi molatecă, îl îmbătrânea şi mai tare. Purta un palton ca vai de el, iar pe cap, o şapcă de marinar grec, pe care o rânduia cu mare chiverniseală, o corconea ca pe-un copil. şapca asta, mustaţa răsucită şi barba pieptănată cu îngrijire erau toată preocupaţia lui. Nu mai văzusem un astfel de om. şi ce se petrecea cu el, era aşa de nou pentru mine, că nu-l mai slăbeam din vedere.

La-nceput, l-am luat drept vreo rudă a stăpânului. Într-adevăr, tatăl lui Kir Leonida, moşneagul fără somn şi fără oboseală, „barba" Zaneto, căruia îi ziceam „Ghizuroiul", venea dimineaţa drept la el, şi, cu multă curtenie, îi dădea mâna şi un „bună ziua"... la plural:

— Kalimerasas, căpitan Mavromati!

Apoi se aşezau la cafea şi se porneau pe un galimatia grecesc cu ţiţiri-piţiri din care nu înţelegeam nimic. Îmi ziceam, privindu-l cum vorbea ca un palicar:

— A fost căpitan de vapor... şi-l cheamă Mavromari... Da' de ce-o fi scăpătat aşa de rău, săracul?

În curând, însă, văzui că birtul lui Kir Leonida era plin numai şi numai de „căpitani" de vapoare: „căpitan" Valsamis, „căpitan" Papas, „căpitan" Smirniotis, -căpitani şi iar căpitani. Rar îşi dădeau mâna doi muşterii, fără să se intituleze „căpitani". Mă miram de atâta ofiţerime în locanda lui Kir Leonida, şi mă întrebam cum se face că nu vedeam şi matrozi de rând. Mai târziu am înţeles că pentru a fi „căpitan" pe strada Malului, nu e nevoie să comanzi un vazpor, un remorcher, un caic, ori chiar şi un şlep, ci e de ajuns să ai numai o barcă: orice grec, pe apă, e un căpitan.
Aceşti „căpitani" se cunoşteau bine între ei, ştiau să se stimeze, precum şi să se dispreţuiască. Adevăraţii comandanţi de vapoare erau gravi, veneau rar şi se închideau, ca să petreacă, în odaia prăvăliei; iar când căpitănaşii dădeau peste ei şi-i asaltau cu chestiuni „profesionale", un zâmbet ironic flutura pe feţele lor arămii, bătute de vânturile mărilor. Înainte chiar de a le învăţa limba şi de a şti ce vorbeau, ajunsesem să le cunosc gradul şi căpitănatul numai după chipul cum se purtau unii faţă de alţii. Celor autentici, parcă le era greu şi de a mai asculta când droaia de barcagii îi pisa neîncetat cu „căpitane" în sus, „căpitane" în jos.
Niciodată, însă, nu i-am văzut batjocoritori cu „căpitan" Mavromati, oricât îmi părea de ridicolă apropierea aceasta. Îi dădeau mâna, îl numeau cu cordialitate căpitan, şi se cinsteau împreună. În momentele acelea, bătrânul se aprindea, vorbea ca de la mare la mare, ocăra, gesticula, apoi se îneca cu tuşea şi se aşeza pe scaun. Nu ştiam de ce era vorba. Ochii săi negri scânteiau de mânie. Barba îi tremura. Îmi era milă de el. şi tocmai atunci, ca o strivire a propriei lor striviri, interveneau caicgiii cari nu văzuseră niciodată marea şi-l zeflemiseau cu cruzime. Chiar căzut în cerşetorie, „căpitan" Mavromati li se părea mai căpitan decât dânşii. El nu le da luare-aminte. Cu capul în mâini, tuşea până la potolirea accesului, apoi se ridica, dârz, îşi potrivea şapca cu demnitate şi începea să se plimbe cu mâinile dindărăt, cu fruntea sus, ca pe puntea de comandă.

Bucătarul îi da mâncarea pe care o dorea, iar tejghetarul sticluţa cu vin. El mânca şi bea, în colţul lui. Era o umilire, dar el n-o lua în seamă, privea afară, în stradă, în gol, ca şi cum s-ar fi aflat în largul mării. Nu l-am văzut vreodată scoţând un cinci din buzunar.
Nu ştiam ce-i cu el.
* **
Cam la o lună de la intrare, am început să ştiu: „Ţoapa" îl ura de moarte, şi ne aţâţa şi pe noi împotriva lui. Zicea că e „ochiu stăpânului", care-l hrănea „ca să ne spioneze".
„Să mă spioneze?! îmi ziceam eu. şi ce să spună jupânului? Că spăl vase? Că frec tingiri? Că pic de somn şi sunt bătut?"
Vroia laşul de tejghetar să-i facă viaţa nesuferită şi să-l gonească din prăvălie, dar nu făţiş, ci indirect, cu mâinile noastre.
Nu intrai în conjuraţie. De altfel, nu făcusem nici un fel de camaraderie, atât cu tejghetarul, cât şi cu cei doi băieţi. Pe cel dintâi, aş fi dorit „să-l umfle Dunărea", cum spuneau tovarăşii mei întru asuprire, când erau bătuţi; iar cu aceştia, n-aveam ce vorbi şi nu-i simpatizam, fiindcă se pârâu din linguşire. Ba chiar mă pârâu şi pe mine, deşi îmi vedeam de treabă. Vina mea era că citeam, pe furiş, jurnale şi făceam fişe cu cuvinte greceşti (exact aceleaşi fişe pe cari le reluam, douăzeci de ani mai târziu, în Elveţia, învăţând limba franceză!).
În după-amiezi liniştite, -când n-aveam mese şi duşumele de frecat; când bâzâie musca şi vinul se trezeşte în oale; când „Ţoapa" o ştergea la „amureaza" lui şi pe când colegii mei pândeau „tabacheruşa" lui Mavromati ca să-i „trântească chiper în tabac", -eu îmi trânteam în căpăţână noutăţi voluptuoase: făceam cunoştinţă cu o lume descoperită odată cu ziarul zilnic pe care-l luam pentru prima oară în mâini, minunată poezie atotştiutoare care-mi spunea că există un parlament, un guvern, miniştri şi deputaţi cari fac legi şi se ceartă; că un anume Filipescu a străpuns cu sabia, în duel, pe adversarul său Lahovari; că grecii se bat cu turcii, burii cu englezii şi spaniolii cu americanii; că există o „afacere

Dreyfus" şi că în afacerea asta un mare romancier care se chema Zola ridicase Franţa în picioare. Aflam că peste tot pământul, oamenii se sinucid din mizerie şi din patimi. şi mai ales, aflam că nu-mi cunoşteam limba: erau sumedenii de cuvinte pe cari nu le văzusem scrise în nici o carte şcolară.
Faptul acesta mă disperă: Cum se poate să nu pricep eu scrisul românesc? Ce-i de făcut? Pe cine să întreb?
Înţelegeam să-i cer lui „căpitan" Mavromati să-mi traducă, cu chiu, cu vai, cuvinte greceşti; pomelnic de verbe, de substantive, de tot ce se vedea şi auzea în jurul nostru, dar să-i cer să mă înveţe şi limba mea, asta mi se părea o ruşine: el era străin, pe când eu, pământean de-abia ieşit din şcoală!
Şi n-aveam nici o altă fiinţă căreia să-i pun o întrebare de acest gen. Greci sau români, toţi muşteriii lui Kir Leonida mi se înfăţişau ca o lume fără inimă, dornică de petrecere, indiferentă faţă de un copil, pe care nici nu-l lua în seamă. Lumea asta îmi era duşmană. Eram bucuros când nu venea, şi nu m-aş fi supărat s-aud c-a luat-o dracu pe toată, căci nu era ochi care să vadă truda noastră, nici suflet care să se înduioşeze de un sărman băiat de prăvălie, ţinut în picioare din zori şi până-n miez de noapte.
Singur „căpitan" Mavromati mă auzea uneori suspinând. Fiind blând cu el, era şi el bun cu mine:
— Te dore piţorele, more! Ah, caimeni, chind ziţi stipun, ziţi totu! Omini sinta una varvaria!
Compătimirea e un mare răscolitor de suflete. Durerile ascunse ale fostului comandant de vapor treziră în mine mila şi impuseră tăcere propriilor mele chinuri. Viaţa de spălător de vase şi de geamuri, de frecător de tacâmuri, de tingiri, de mese şi de duşumele; viaţa asta nemaipomenită care-mi interzicea să mă depărtez mai mult de zece paşi de uşa crâşmei, începu să-mi devie suportabilă. Îmi întorsei ochii şi bătăile inimii spre acela pe care toată lumea îl numea „edecul prăvăliei".
Şi în vreme ce camarazii mei de suferinţă, imitând pe tejghetar, îi puneau „poşta" pe când aţipea, îl cătrăneau cu piper, îi turnau apă în buzunare ori îl presărau cu „praf de

scărpinat", -eu, cel mai slab printre cei slabi, luam feţiş apărarea celui învins şi batjocorit, îl înştiinţam de toate renghiurile ce se puneau la cale împotriva lui, mă certam cu băieţii şi mâncam chelfăneală de la „Ţoapă".

Astfel, ne împărţirăm în două tabere adverse şi inegale. Tejghetarul fu mai puţin sever cu linguşitorii lui, iar mie îmi făgădui să facă totul ca să fiu dat afară. Fusei poreclit „Caţaonul".

Şi, în loc să ne odihnim oasele, când rămâneam singuri, acuma înşişi colegii mei se ţineau gata pe bătaie. Uneori chiar ne băteam.

Dar lupta e un semn de viaţă, dacă o primeşti cu plăcere. Să lupţi pentru o idee, să lupţi pentru un sentiment, pentru o patimă sau pentru o nebunie, dar să crezi în ceva şi să lupţi, asta e viaţa. Cine nu simte nevoia unei lupte, nu trăieşte, ci vegetează.

Vegetasem şi eu. La început, timp de câteva săptămâni, copleşit de golul ce se făcuse în mine prin răpirea libertăţii, nu mai eram în stare să cuget la altceva, decât la redobândirea acesteia. Mi-aduceam aminte de faimoasele versuri cari caracterizau pe copilul dezgustat de şcoală:

Nu vreau să-nvăţ carte, vreau să fiu cioban Orice-o fi mai lesne, ba chiar şi ţigan.

Nu puteam „să fiu... ţigan", fiindcă eram român, -ori dacă vreţi, corcitură, ca tot „românul neaoş", -dar în fiecare seară mă culcam cu gândul să fug a doua zi, să nu mai dau pe acasă şi să trăiesc din măturatul vagoanelor cu grăunţe, să mă fac „gozorar", ca atâţia copii cari foiau prin port. În clipa însă de a pune planul în aplicare, îmi apărea figura de sfântă a aceleia care ar fi murit de întristare dacă m-ar fi văzut „gozorar". şi renunţam. şi iar reveneam la ideea fugii. şi din nou mă mustra cugetul.

Zbuciumul acesta, dacă ar fi continuat, m-ar fi împins cu siguranţă la vreun act de disperare.

Dar iată că un ziar îmi cade în mână şi-mi povesteşte tot felul de fapte. Setea mea de cunoştinţi, bea ştirile cu nesaţiu. Neologismele îmi dau de furcă. În acelaşi timp, primele

cuvinte greceşti încep să-mi zbârnâie cu stăruinţă în urechi. Le pun pe hârtie. Dorinţa de a le rosti în fraze mă face să cat în ochii plini de depărtări ai lui „căpitan" Mavromati, „stâlpul cârciumei".

Atunci bag de seamă că „stâlpul" acesta era o ruină, în care lovea mai ales omul cel mai nesuferit mie: tejghetarul. Revolta se aprinse în mine: „căpitanul" îmi părea un om bun, suferea în tăcere toate umilinţele şi era singurul meu binevoitor într-o lume de streini. Ce avea „Ţoapa" cu dânsul? În ce consta „spionajul" bătrânului? Toată lumea ştia că tejghetarul avea în vecinătate o amantă zisă „brutăreasa", o leliţă fără căpătâi, la care dădea fuga în orice clipă liberă.

Nu cumva se petreceau lucruri „necurate" cu femeia asta?

Mă pusei la pândă şi-l surprinsei cărând la ea vinuri şi rachiuri vechi, fripturi, ouă, pui de găină.

Acum l-aveam în mână! El voia să mă dea afară. Eu prinsei gust de stat. Uitai toate necazurile. Un câmp de activitate plăcută se deschidea înaintea mea: dor de răzbunare, sete de citit, prilej de a învăţa o limbă streină, nevoie de a iubi un om nenorocit ca şi mine.

Mă trezii ca dintr-un vis urât. Viaţa începu să aibă un sens. Şi de o zi pe alta, aspectul cârciumii se schimbă.

* **

„Căpitan" Mavromati, ce-o fi asta: "suspesiune"? îi zisei într-o după-amiază, arătându-i ziarul.

— Nu stiu more niţi eo... Ma este una vivlio care stie totu limba rumunesca...

Ce „biblie" să fie asta, care să „ştie toată limba românească", mă gândeam eu în zilele
următoare, -când, spre marea mea uimire, „căpitanul" apare într-o dimineaţă cu ea sub braţ şi mi-o depune în mâini: -Oriste, Panaiotachi !... Asta stie mai mult de chit un dascalos!... Citii pe copertă: Dicţionar Universal al limbei române.

Nu înţelesei numaidecât ce puteau să însemneze cuvintele: „Dicţionar Universal"; dar deschizându-l la întâmplare, simţii obrajii îmbujorându-mi-se de plăcerea descoperirii:

neologisme şi expresiuni citite prin ziare îmi erau tălmăcite pe înţelesul meu. „Biblia" asta avea deci să-mi explice toate cuvintele acelea peste cari treceam cu amarnică întristare. Ba, -tot răsfoind volumul, văd că-mi dă şi o mulţime de citate din autori ca Anton Pann, Creangă, Alecsandri, pe cari îi cunoşteam din şcoală.

Ne aflam singuri în prăvălie: bucătarul era la piaţă cu un băiat; tejghetarul şi celait băiat deretecau prin hrubă; „barba" Zaneto nu venise încă, iar Kir Leonida se scula totdeauna târziu.

Luai mâna dreaptă a lui „căpitan" Mavromati şi i-o sărutai cu recunoştinţă, apoi, beat de bucurie, incapabil să pronunţ o vorbă, mă repezii în odaia de dormit şi ascunsei „biblia" în rufele îngrămădite sub pernă.

De-acum încolo, cartea sfântă a adolescenţei mele, -aceea pe care n-am mai lăsat-o din mână timp de zece ani, -avea să devie izvorul tuturor bucuriilor şi al surprizelor unei vieţi de copil chinuit. Ea avea să fie, nu un „dicţionar", ci o amantă a copilăriei mele, o amantă-fecioară, care-ţi atinge fruntea cu mâna şi îţi alină durerile. Nici o oboseală, nici o maltratare, nici un gând negru, nimic n-avea să-mi mai învingă voinţa de a munci şi suporta viaţa. Un om înfrânt îmi pusese în mâini o comoară: fiecare pagină cuprindea o lume de cunoştinţi; fiecare cuvânt căutat îmi deschidea orizonturi nebănuite. Uitam că voiam să caut tălmăcirea unui termen; uitam că timpul îmi era măsurat; uitam de lume şi de ticăloşiile ei, şi alunecam de la un cuvânt la altul, de la o pagină la alta, de la o ştiinţă la altă ştiinţă, de la un univers de gânduri la alt univers de gânduri, mă îndopam în chip inconştient şi nu ajungeam să mă mai satur. Chiar şi vremea somnului o sacrificam, adesea, în bună parte, pe când colegii mei sforăiau, în patul lor, rupţi de trudă, încovrigat sub o umbrelă deschisă, peste care mai aruncam şi surtucul, ca să nu se vadă de afară licărirea lumânării ce-mi pâlpâia sub nas, citeam, citeam tot ce-mi cădea în mână, căutam în dicţionar şi-l ascundeam repede, ca pe un tezaur. şi de câte ori n-am văzut uşa odăiţei deschizându-se ca împinsă de vijelie,

Şi pe tejghetar, care mă turtea cu câte un pumn în biata umbrelă, zbierându-mi: -Dormi, fir-ai al dracului, dormi, că trebuie să munceşti mâine! Nu făcea nimic! Continuam, sub trânteli şi buşeli, fericit să adorm cu capul pe dicţionar, ca copilul în poala mamei.
Bucuria asta nemărginită avu un efect fizic imediat: începui să mă îngraş! Corpul îmi deveni dolofan, bucile plesneau de sânge. Munceam ţeapăn. Mâncam şi beam ţeapăn. Farfurii, tacâmuri, tingiri, mese, uşi, ferestre deveniră un fel de sport; le întorceam, le răsuceam şi le dădeam gata într
o clipită. Micii mei adversari, pe cari nu-i duşmăneam deloc, de altfel, nu mai putură să-mi ţie piept nici la gâlceavă, nici la trânteală, -ba, într-o zi, furios că „Ţoapa" îmi pusese piedică din bun senin şi făcuse să mă lovesc cu capul de o masă, îl plesnii în piept cu făraşul pe care-l aveam în mână, apoi alergai la patron, mă plânsei şi avui câştig de cauză. Astfel începui să dau brânci şi să-mi fac loc.
Pe de altă parte, mama, văzându-mă gras şi voios, fu fericită. Ea venea în fiecare duminică seara ca să-mi aducă primenelile, sta, cu îngăduinţa jupânului, un ceas de vorbă cu mine, şi pleca. Uneori mă găsea cu o vânătaie pe obraz, provenită din loviturile barbare ale tejghetarului, şi se speria, buna mamă, ca şi cum aş fi fost ucis:
— Săraca-n de mine! ori te bat ăştia aşa de tare?!
— Da de unde, măicuţă! M-am izbit umblând fără lumânare prin beci!
Şi îl luam martor pe „căpitan" Mavromati, despre care-i vorbisem cu înflăcărare. Mama ştia greceşte aproape ca o grecoaică şi, acum în urmă, nu lipsea niciodată să cheme pe „căpitan" la întreţinerile noastre, să-i mulţumească de simpatia cu care mă învăluia şi să vorbească îndelung cu dânsul.
Lucru ciudat: convorbind cu mama, Mavromati se înverşuna la cuvânt, ca în momentele când sta la un pahar cu câte un comandant de vapor; părea că tot blestemă pe cineva. Intrigat şi doritor să aflu, mă amestecam în vorbă:
— Ce-i cu „căpitanu", mamă? Ce are?

— Eh, maică, ce să aibă... ia, păcate lumeşti! Cică a avut şi el casă, gospodărie, femeie, vapor... şi numai prietenii l-au adus în starea asta...
Da, more pedaki! răcnea bietul om, holbând ochii aprinşi de ură; -m-a luatu fumia şi vaporia! m-a lasatu cu camasa, pezevenghi! Eo n-amu fosto totouna padochioso come azi!... Doua zeţi ani amu fosto capitanios peste vaporia meo!-Ah, afilotimi! gainari! mamaligari! puşti! -Hrima, more, hrima!...
Se ridica, cu barba în vânt, cu şapca îndesată pe frunte, scrâşnea din măsele şi se plimba cu paşi repezi prin odaie până îl apuca tuşea, care punea capăt tuturor crizelor sale de mânie. Atunci mama îşi lua noapte bună şi se retrăgea, clătinând din cap. Plecarea ei mă lăsa întotdeauna trist, dar mai ales când „căpitanul" îşi dezvăluia trecutu-i atât de misterios pentru mine. Îmi reluam munca şi plăcerile mele intime. El îşi relua locul pe scaun şi calvarul durerilor sale neştiute.
Şi lunile treceau. Crăciunul îmi adusese o zi de libertate, -cu sarmale, piftie şi caltaboşi, „acasă", „la mama", -cu duioşii negrăite şi cu păreri de rău, -o zi scurtă ca durata unei stele căzătoare în nopţile de vară.
„Căpitanului", iarna îi aduse chinuri lungi ca torturile inchiziţiei: uşi închise împotriva crivăţului; prăvălie plină de tembeli şi de fum; batjocuri pe-ndelete şi, -ceea ce fu mai înspăimântător, -ardei roşu ars pe plita maşinei de bucate, supliciu născocit de nemilosul tejghetar care se distra în lipsa stăpânilor, asfixiindu-ne pe toţi şi mai ales pe sărmanul Mavromati.
Această nouă nelegiuire avea să-i fie fatală, tejghetarului, dar nu chiar pe curând, cum aş fi dorit-o.
* **
S-ar părea lucru de necrezut ca un servitor, fie el chiar şi atotputernic tejghetar, -prins cu mâţa-n sac, bănuit de toată mahalaua şi de stăpân, să poată teroriza pe nişte copii subalterni şi pe un bătrân bolnav fără ca nici una dintre victime să n-aibă curajul să-l dea în gât. şi cu toate astea, aşa este: o autoritate instituită, capătă o putere nemărginită în

ochii celor slabi, cari o acceptă, i se supun şi o îndură. Aşa se explică fenomenala răbdare a popoarelor faţă de asupritori: nu vreo presupusă valoare morală a acestora le dă autoritatea de-a stăpâni lumea, ci laşitatea stăpânirilor.
În crâşma lui Kir Leonida, lucrurile se petreceau ia fel. Stăpânul de fapt era tejghetarul, brută cojănească din specia acelora cari, în armată, ucid în bătaie pe fraţii lor ţărani, de îndată ce s-au văzut cu un galon de fir cusut la mâneca hainei sale odioase.
Kir Leonida instalase pe vremea aceea, -tot pe strada Malului, -o fabrică de limonadă şi apă găzoasă. Ceva mai sus de cârciumă meşteri zidari refăceau nişte acareturi ale sale căzute în ruină. şi ambele întreprinderi mergeau rău: la fabrică maşinile funcţionau defectuos, spărgeau sticlele, răneau pe mânuitori, produceau avarii şi daune; la bina lucrători de adunătură şi fără conducere destoinică, modificau a doua zi ceea ce construiseră în ajun. Jupânul şi tatăl său, „barba" Zaneto, forfoteau toată ziua de la o halima la cealaltă. „Ţoapa" trona ca un paşă peste dugheană şi peste nenorocirile ei. Se afla, „mândreţea", într-un sat fără câini, se plimba fără ciomag, fura din gros, asuprea ca să-şi răzbune sclăvia seculară care-i mocnea în sânge, şi aştepta ceasul mântuitor când, liberat de serviciul militar pe care-l făcea „cu schimbul" şi nu-l făcea deloc, -avea să deschidă la rându-i o cârciumă mai dihai decât a stăpânului... „slujit cu cinste timp de ani îndelungaţi"!...
Dar iată că uneori, tocmai când să zici „Doamne ajută", te împiedici de un ciot şi cazi cu nasul într-o baligă. Accidentul acesta urma să i se întâmple şi tejghetarului, iar ciotul, două victime ale sale: „căpitan" Mavromati şi eu.
Bătrânul astmatic cunoştea pe Dumitru tejghetarul din ziua când tatăl acestuia, ţăran din Cotu-Lung, îl adusese de mână la Kir Leonida; îl văzuse intrând sfios şi ciufut, îmbrăcat cu cojocel zdrenţuit şi încălţat cu opinci netăbăcite; îl dădăcise în toate treburile locandei şi-l învăţase greceşte, limbă pe care, după doisprezece ani de dibuire, o vorbea „ca o vacă spaniolă", cum se spune în Franţa. Acest etern Dinu Păturică

al ciocoismului universal, a urmat, din instinct, calea prototipului său, creat în chip definitiv de Nicolae Filimon: a lins mâna pe care nu putea s-o muşte şi s-a făcut indispensabil stăpânului, apoi a început să se ridice în două picioare, a pierdut pe drum sfiiciunea şi umilinţa, şi s-a aşternut pe dărâmarea tuturor acelora cari păreau să-i împiedice mersul spre avere. Din binefăcător, „căpitan" Mavromati deveni, pentru el, „ochiu' jupânului"; iar băieţii cari aveau aerul să se pripăşească în locandă, să-nveţe greceşte şi să-i surpe locşorul fură priviţi ca nişte rivali cari trebuiau îndepărtaţi înainte de a prinde rădăcini; nici unul n-a putut sta la Kir Leonida mai mult de un an. Astfel, stăpânul fii nevoit să păstreze în slujba sa pe singurul servitor „care cunoştea" vinurile, rachiurile, pe clienţi, rostul prăvăliei şi limba greacă, aceasta, absolut necesară cartierului.
Cu mine, paşalâcul „Ţoapei" avea să fie zdruncinat din temelii.
La şase luni după intrare, graţie prieteniei lui „căpitan" Mavromati, ştiam greceşte mai bine ca tiranul nostru, fapt ce-l aruncă în turbări caraghioase. Imediat fui înconjurat de simpatia grecilor, cari-mi vorbeau numai în limba lor şi cereau patronului să fie serviţi numai de mine. Kir Leonida o îngădui cu bucurie, mă scoase de la spălatul vaselor şi mă trecu la chelnărit. De-acuma, adio leşie usturătoare şi lături scârboase! Adio, în parte, şi tu hrubă nemiloasă cu ale tale optzeci de trepte! Cu „cărarea" pe o ureche, curat îmbrăcat, şi încins cu un şorţ alb ca zăpada, aveam să strig ca moş Anghel: vineee!, dar pe greceşte amesos!erhete! oriste Kirie! Trebuia să-mi dovedesc destoinicia la purtatul serviciurilor şi să înţeleg „dintr-un cuvânt" ce mâncare şi ce băutură mi se cere, să cunosc preţurile, să disting calităţile consumaţiilor şi să am ochii „în patru" la făcutul socotelilor. Îmi dădui toată osteneala să fiu fără pată şi reuşii să-mi atrag toate laudele, afară, bine-nţeles de-ale
tejghetarului, care le păstra pentru el.
Noua mea stare, ferici pe „căpitan" Mavromati ca şi cum aş fi fost fiul său, iar mama avu lacrimi de bucurie.

Dar nu fu numai atât. Se spune că o nenorocire nu vine niciodată singură. Eu cred că şi mulţumirile se ţin uneori lanţ, altfel viaţa n-ar mai putea fi suportată.
O crâncenă brutalitate a „Ţoapei" veni să-mi modifice din nou situaţia şi să mi-o facă aproape ideală: cei doi băieţi, fiind surprinşi de tejghetar pe când gustau împreună o picătură de rachiu, fură închişi de acesta în odaia prăvăliei şi bătuţi până la sânge. Amândoi nenorociţii fugiră de îndată ce-i scăpară din mâini; -şi până la găsirea altora şi instruirea lor, trebuia să iau asupră-mi
o parte din munca celor plecaţi. Atunci cunoscui, -pe lângă truda pivniţei şi a ajutatului la bucătărie, -fericirea de a duce la abonaţi sefertaşele cu mâncăruri şi sticlele cu băuturi, muncă ideală atât de îndelung jinduită de mine, singura care îngăduia băieţelului-servitor să calce în stradă, în cartier, în oraş, în viaţa asta „de afară" pe care o doream mai aprig decât întemniţatul!
Din ocombrie şi până în april, nu văzusem Calea Călăraşilor decât de două ori, când fusesem trimis să cumpăr ţigări, iar mândra mea Dunăre, o singură dată: la Crăciun. şi eu, care eram atât de obişnuit să dau drumul privirii pe luciul ei, pe pădurea ei de sălcii, pe furnicarul ei plutitor!...
Ca să ţin piept acestei nostalgii, mari binefaceri trebuie să-mi fi adus prietenia lui „căpitan" Mavromati şi minunata sa „biblie".
* **
Acum, deodată, mă trezii liber: scurtă şi drămuită libertate, dar cu atât mai gustată.
Dimineaţa, între orele nouă şi zece, trebuia să mă duc pe la abonaţi ca să le prezint lista de bucate şi să iau comenzile, apoi, între unsprezece şi doisprezece, să port mâncărurile şi băuturile. Seara, acelaşi lucru. Patru ore de hoinăreală! Patru sfinte ceasuri de visări, de beţie a ochilor, a simţurilor: arbori şi copaci cu muguri şi păsărele; străzi măturate de vânt, udate de ploaie, pline de câini şi de pisici; ferestre deschise, împănate cu ghiveciuri de muşcate, garoafe, cerceluşe şi busuioc creţ; curţi cu femei de-abia ieşite din pat, cu copii

veseli, cu chiote şi cu ocări. Dar mai presus de tot şi de toate. Dunărea avea să-mi umple ochii şi să-mi îmbete inima, cum niciodată nu ştiusem să văd şi să simt, Dunărea veşnică a copilăriilor milenare.
Şi cum slujba asta am păstrat-o în tot timpul de un an şi jumătate cât am slujit la Kir Leonida, „căpitan" Mavromati avea să mă însoţească adesea în colindările mele şi să-mi vorbească în limba lui despre lucruri şi fapte pe cari dezgustul de-o literatură ipocrită mă opreşte de-a le reda în dialoguri seci şi cu pretenţie de exacutate. Îi voi transpune aci gândirile aşa cum îmi revin din
bezna unor amintiri doar de inimă păstrate:
„Sunt născut pe apă, şi n-am crezut niciodată c-am să pot trăi şi muri în altă parte decât pe apă.
Tata avea corabie în Marea Egeei; îşi purta familia cu el; împreună cunoşteam liniştea şi zbuciumul vieţei de marinar.
După moartea lui, am căutat să deviu singurul stăpân al corăbiei şi am reuşit, dar cu preţul unor nedreptăţi făcute unei surori şi unui frate, ambii mai mici decât mine. şi, de!… Poate că dacă trag astăzi păcate; dacă am ajuns, la bătrâneţe, să fiu batjocorit de slugi şi afumat cu ardei iute, se poate să fie o răsplată a strâmbătăţilor mele de-atunci!... Iată de ce tac şi înghit. Aş putea, oricând, să prind pe tejghetar şi să-l fac să fie aruncat în puşcărie, căci a furat, nu vinuri şi rachiuri, cum crezi tu, ci mii de lei. Dar de ce s-o fac? Cine nu fură? N-am furat eu? N-a furat Zaneto? Nu fură toată lumea? Cu două braţe, nimeni nu poate să facă o corabie, nici o fabrică de ape gazoase, chiar dacă ar munci o viaţă întreagă.
Şi apoi, ce-aş câştiga să denunţ pe un om care urmează exemplul tuturora? Pentru Kir Leonida, tot un păduchios am să rămân. El nu vrea să ştie că dacă s-a trezit moştenitor de mare avere, în parte mie mi se datoreşte: eu l-am scos de la stăpân pe tatăl său şi eu i-am dat bani ca să deschidă locandă la Brăila, unde veneam cu corabia şi vedeam că e pâine de mâncat. O avere am lăsat în prăvălia lui Zaneto, eu şi prietenii mei!...

Ah, prietenii!... Prietenia!... Nu-i blestem; n-o blestem. Dar de mari crime suntem capabili, tot fiind prieteni, şi tot slăvind prietenia!...

....
....

Eram tânăr... Ambiţios... şi am voit să am un cargo-boat, nu corabie. Un zaraf din Pireu, amic din copilărie, îmi dădu banii ce-mi lipseau, după vânzarea corăbiei, şi iată-mă căpitan pe vaporul meu!...

Atunci m-am crezut stăpân pe tot pământul. Chefuri şi generozitate, fanfaronadă care te face să uiţi că mai ai şi datorii de plătit:

— Bravo Mavromati!...

— Zito Mavromati!...

Na se heso Mavromati!...

Aveam o nevastă spaniolă care nu voia să se urce pe cargo-boat, ca mama pe corabie, şi am aflat de ce: îi era mai comod să se urce în patul zarafului, prietenul meu!... Acolo nu se temea de furtună!... Ah, să nu ai niciodată prieten zaraf!...

Ne-am smuls amândoi bărbile, am amanetat vaporul, i-am plătit datoria şi mi-am luat nevasta. Mai bine i-o lăsam şi nu-i plăteam, căci tot a trebuit s-o pierd mai târziu, ba chiar şi vaporul!...

Femeia, more Panagachi, e ca soarele: să nu te depărtezi prea mult de ea, dar nici să te apropii prea tare. În orice caz, nu poţi să ai în acelaşi timp femeie şi vapor: unul din doi te îneacă cu siguranţă!...

....
....

După ce-am rămas pe uscat, m-am gândit la Zaneto, pe care-l procopsisem. Am venit la Brăila. Aveam şi ceva parale. I-am propus să ne facem tovarăşi. Mi-a răspuns că «două săbii nu intră în aceeaşi teacă», dar, zicea el, «dacă vrei poţi să trăieşti pe lângă mine».

Am închis ochii şi-am trăit pe lângă el. La început, mai credeam în viitor şi în prieteni. "Mâncam cu toţii la o masă,

petreceam, eram stimat de colegii mei comandanţi de vapoare, cari îmi făgăduiau Marea Neagră şi Sfântu-Munte.
Au trecut zilele şi anii. Unul după altul, au dispărut mai toţi vechii prieteni, cari puteau să facă ceva pentru mine. În vremea asta, Zaneto devenea puternic. Eu slăbeam şi mă îmbolnăveam. Cheltuind toate economiile, nu mai putui plăti şi eu la câte-o masă mare, şi vezi tu, când într-o prietenie plăteşte numai unul, se duce stima... şi prietenia cu dânsa. Asta e o lege de la care puţini oameni se abat.
În curând ajunsei şi zdrenţăros. Atunci nu mai rămase nimic din mândrul Mavromati! Până şi tidul meu de căpitan fu pus la îndoială de tinerimea veselă a prăvăliei, şi luat în batjocură. Devenisem o legendă. Urmând exemplul dat, Dumitru tejghetarul îmi servea vin trezit, ori în două cu sifon, şi punea copii nevinovaţi să-şi râdă de mine.
Nu m-am plâns nimănui şi nu m-am revoltat. Mi-am zis:
— Haide, căpitan Mavromati: călătorie bună! Adio mavra matia!..."*
* **
Vară cu călduri cotropitoare, cu alergătură de cal de tramvai şi cu sudori de sânge:
— Băiete! Un păhărel cu aburu pă el!
— Un cinzec de vin cu brumă pă pahar!
Şi, -cu cămaşa leoarcă de năduşeală, -haide în hruba îngheţată, să satisfacem pe muşteriu şi să preparăm teren tuberculozei care ne aşteaptă pe la douăzeci de ani!
Şi mereu înjurături şi bătăi: şase băieţi fură schimbaţi; de şase ori trebui să le iau corvada în spinare.
Cârciuma, nu era o cârciumă, ci o gheenă. Valuri de cheflii cu stomacuri de balaur. Butoi de două sute de vedre golit într-o zi şi-o noapte. Zeci de pui de găină. Pârjoale, fleici, mititei, scrumbii
* Pe greceşte: ochi negri, -(textual: negri-ochi)(n.a).
de Dunăre, -sute şi sute.
Toamna veni: pastramă şi vin nou.
Cu toamna, veni şi al doilea an de slujbă. Tocmeală nouă. Fusei ridicat în grad: „ajutor de tejghetar", două sute de lei pe

an, îmbrăcăminte, o pereche de ghete, o pălărie, o zi liberă la Paşte şi alta la Crăciun.

Şi iată şi iarna a doua. Bucurii şi drame.

„Ţoapa", să mă mănânce de viu, nu altceva! Nu trecea zi să nu fiu bătut.

— Ori tu ai să ieşi de-aci, ori eu!... Îmi striga el necontenit.

Ba, văzând prietenia sufletească ce mă lega de „căpitan" Mavromati, îi făcea bătrânului atâtea chinuri cu ardeiul ars şi alte rele, încât, într-adevăr, ajunsese să-l gonească din prăvălie. Bietul om, foarte slăbit de boală, tuşea afară, în ger şi zăpadă, până ce se aera cârciuma de fumul otrăvicios.

Stăpânii ştiau, dar, ocupaţi cu afaceri grase în oraş, treceau cu nepăsare ori cu o observaţie uşoară. Ce le păsa lor? Tejghetarul era Alfa şi Omega. El conducea uzina asta pe care dânşii nici n-o mai cunoşteau.

Eram aşa de disperat, că de n-ar fi fost iubirea pe care o aveam pentru bunul Mavromati, aş fi plecat, aşa cum o dorea mizerabilul.

Destinul a voit să plec altfel. A voit acest destin ca plecarea mea să fie precedată de o victorie şi înecată într-o înfrângere, aşa cum mi-au fost apoi toate nesfârşitele mele plecări şi sosiri prin lumea largă.

Într-o zi de decembrie, cu toată prudenţa pe care o depuneam întotdeauna, fusei surprins, de tejghetar, cu dicţionarul în mână. N-ar fi fost nimic, bineînţeles, dacă aş fi avut de-a face cu un om, dar cum duşmanul meu nu căuta decât pricini, o găsi pe cea de faţă, care se întoarse împotriva lui.

— Ce-i asta? urlă el, smulgându-mi preţiosul volum; de unde ai tu „cartea" asta nouă? Furi bani din tijghea, hoţomane!

Şi nici una nici două, îmi cârpeşte un pumn în nas de-am căzut grămadă pe duşumea.

În clipa asta, iată şi Kir Leonida, care, văzându-mă plin de sânge, se înfuriă:

— Ce-i, Dumitre, ori eşti nebun? Ce înseamnă barbaria asta?

— A furat din tijghea, domnule Leonida! îndărzni să afirme bruta; uite, a cumpărat „romanu" ăsta gros;

Înăbuşit de sângele care-mi curgea, nu putui să răspund pe loc, mă uitam de la unul la altul şi mai ales la „căpitan"
Mavromati, care se ridicase, palid, voise să vorbească şi fusese cuprins de un teribil acces de tuse.
Stăpânul respinse dicţionarul pe care i-l oferea sluga odioasă şi-mi ajută să mă spăl de sânge. În vremea asta, celalt repeta întruna:
— A furat bani din tijghea, da, simţisem eu de mult că el fură bani din tijghea!
— Tu furi! Tu furi! răuşii în sfârşit să strig din toţi plămânii. - Te-am prins eu cărând sticle de vin înfundat la „brutăreasa"!...
În faţa acestei declaraţii categorice, Kir Leonida tresări ca muşcat de şarpe, iar tejghetarul se îngălbeni ca ceara.
„Sticlele cu vin înfundat" aveau o valoare inestimabilă. Formau un stoc de vreo mie de butelii, păstrate de treizeci de ani în fundul hrubei şi nu erau de vânzare, ci se întrebuinţau în familie, în cazuri de boală. Stăpânii spuneau că nu le-ar da nici dacă li s-ar oferi „greutatea lor în aur".
— Minte! minte! domnule Leonida; vrea să se scape el! începu să zbiere „Ţoapa", dezmeticindu-se.
— Vom vedea dacă minte, zise jupânul; -dar dacă nu minte, ai păţit-o, chiar dacă aţi fi furat amândoi bani din tijghea. Sticlele sunt numărate. şi ţin la vinul ăsta mai mult ca la bani.
— Toate sticlele sunt la locul lor! făcu vinovatul, cu aer de siguranţă.
— Da, zisei eu, „la locul lor", dar cincizeci dintre acelea cari sunt în rândurile de jos şi întoarse cu dopul spre perete, sunt goale!... Te-am pândit între butoaie, te-am văzut cum deşertai sticla şi o puneai la loc.
„Căpitan" Mavromati interveni:
— Asta eu n-o ştiam, dar ce ştiu e că Dumitru are zece mii de lei depuşi la Casa de Depuneri. Nu cred să-i fi agonisit din lefuşoara lui. -Cât despre Dicţionarul băiatului, eu i l-am dat anul trecut.
…………………………………………………………………………
………………………

O lună mai târziu, eram stăpân-slugă pe tejghea, pe prăvălie, şi pe băieţi trataţi cu milă de frate.
Mama era în nori; un „viitor strălucit" se deschidea înaintea mea.
Viitor de aur ţara noastră are
Şi prevăd prin secoli a ei... sângerare!
Bucurie pe toată lumea. Mahalaua, care n-are inimă rea, se bucură şi ea:
— Să-ţi trăiască, Joiţo! Ce mai băiat!
* **
Da: „ce mai băiat! să-ţi trăiască"! Numai atât că băiatul acesta, îndurase totul şi progresase, nu ca să ajungă „Ţoapă" la rândul lui, ci numai graţie unui şurub care se învârtea cu măiestrie în complicata lui maşină. Într-o zi şurubul sări: „căpitan" Mavromati sucombase în odaia lui, pe o laviţă cu zdrenţe, singur, fără mângâierea mării, fără cuvântul cald al lui Panachi.
Ne aflam pe la sfârşitul lui februarie. În ziua înmormântării aceluia caruia îi datoram „biblia" unei vieţi, ieşii să iau comanda unui abonat care nu se înţelegea cu băieţii de curând intraţi în slujbă. Când să mă întorc la prăvălie, iată Dunărea purtând sloiuri. Rămăsei înţepenit pe marginea râpei. Nu visam, nu gândeam, nu vedeam. Neant sufletesc. Sloiuri, cosciuge, albe depărtări.
Întârziat-am peste măsură? Trecut-au minute sau ceasuri? Nu ştiu. Dar ceea ce ştiu, ceea ce e adevărat şi controlabil, e că nebunul de „barba" Zaneto, -care chiar şi acum, când eram tejghetar, îmi arunca farfuria cu mititei în cap, -veni să mă caute, furios că lipseam. Mă văzu privind în gol, se apropiă tiptil şi, -mai frumos decât „Ţoapa", -îmi dădu brânci în râpă pe când eu nu mai aparţineam lumii acesteia.
M-am dus de-a berbeleaca până-n vale, alunecând pe panta înzăpezită.
Dacă aş fi murit, aceeaşi treabă ar fi fost: habar n-aveam de ce se petrecuse cu mine. Dar sculându-mă teafăr, văd pe nebun urlând şi gesticulând sus pe muche:

— Ah, Kerata! Aşa! Laşi prăvălia!... De un ceas te caut! Vino repede, ticălosule: avem lume multă!

Nu-mi venea să-mi crez ochilor. Descinsei şorţul, îl aruncai, cât putui mai în nasul turbatului şi zisei, mai mult pentru mine:

— Oi fi având tu „lume multă", dar nu mai ai pe căpitan Mavromati! Na-ţi şorţul! Şi rămâi sănătos cu lumea ta; eu mă duc spre a mea!

....
....

Peste câteva ceasuri, urcând dealul şi trecând pe Calea Călăraşilor, văd apărând ca din pământ dricul care ducea pe prietenul meu acolo unde nu sunt zarafi, nici spaniole, nici „Ţoape" şi nici prieteni buni. Vreo zece inşi plictisiţi îl petreceau.

Adio, mavra matia!

Adio, copilăria mea!